

HS 19 NOV 2012

VIERASKYNÄ: Uusiutuvaa energiaa tuetaan veronmaksajien kustannuksella. Mihin unohtui saastuttaja maksaa -periaate?

Markku Ollikainen ja Ilkka Savolainen Ollikainen on Helsingin yliopiston professori ja Savolainen VTT:n tutkimusprofessori. He ovat ympäristöministeriön nimittämän ilmastopaneelin jäseniä.

Euroopan ilmastopolitiikka on tehotonta

Euroopan unionin ja myös Suomen nykyinen ilmastopolitiikka on tehotonta ja tulee kalliiksi. EU on siirtänyt päästöjen vähentämisen päätyökaluksi luodun päästöoikeuskaupan sivuosaan.

Päästökaupan sijasta komissio suosii määrärajoitteita ja ohjaa valtioiden energiankäyttöä esimerkiksi uusiutuvan energian direktiivillä. Uusiutuvaa energiaa tuetaan, ja kustannukset kaatuvat veronmaksajille.

Tukien avulla saavutettu päästöjen vähennys pienentää päästöoikeuksien kysyntää ja hintaa, joita koettelee myös lama. Lopputuloksena päästöoikeuden hinta ei enää ohjaa investointeja vähähiiliseen energian ja hyödykkeiden tuotantoon. Veronmaksaja maksaa -käytäntö on sivuuttamassa saastuttaja maksaa -periaatteen.

PÄÄSTÖOIKEUSKAUPAN valinta EU:n ilmastopolitiikan pääohjaukskeinoksi oli innovatiivinen ratkaisu. Päästökauppa on kustannustehokasta. Se puristaa päästöt sille tasolle, jonka EU on asettanut tavoitteeksi, ja luo yhtenäisen hinnan hiilipäästöille koko unionin alueella.

Päästökauppa edistää investointeja vähähiiliseen tekniikkaan. Päästökaton kiristäminen nostaa päästöoikeuksien hintaa ja tekee asteittain kannattavaksi lisätä uusiutuvan energian käyttöä. Erillisiä tukia ei tarvita, kun päästökatto on riittävän tiukka ja päästöoikeuden hinta ohjaa yrityksiä.

Päästökaupan innovatiivisuus näkyy myös siinä, että päättäjät voivat arvioida ilmastopolitiikan uskottavuutta ja onnistumista tutkimalla systemaattisesti tilastollisin menetelmin päästöoikeuksien hintojen ja määrän kehitystä.

EU:n päästöoikeuskauppa on periaatteessa hyvin toimiva markkina, ja se on painanut päästöt asetetun päästökaton alapuolelle. Valitettavasti päästöoikeuden hinta, noin 8 euroa tonnilta, on liian halpa ohjataksaan investointeja vähähiiliseen yhteiskuntaan.

Syyt hintaan ovat moninaiset. Tärkein on liian korkea päästökatto: jäsenmailla ei ollut riittävää poliittista tahtoa sopia tiukoista rajoitteista. Tämä koskee sekä nykyistä Kioton kautta että tulevaa kolmatta päästökauppa-

kautta (2013–2020). Toinen syy on finanssikriisi ja sen jälkeinen lama, jotka ovat vähentäneet tuotantoa ja päästöjä.

Kolmas syy liittyy EU:n omaan uusiutuvan energian politiikkaan. EU on luonut päästöjen vähentämiseen rinnakkaisen, tukiaisiin perustuvan järjestelmän, joka syö päästökaupan perustaa. Lopputulos onkin, että päästökatto kevenee ja päästöoikeuksien hinta laskee. Näin EU itse mitätöi päästökaupan alkuperäisen ohjauksen tehon.

JOS PÄÄSTÖOIKEUDEN hinta olisi nykyistä suurempi, esimerkiksi 25–30 euroa hiilidioksiditonnilta, syntyisi vahva kannuste päästöjen vähentämiseen. Kivihiilen ja muiden ilmakehää runsaasti kuormittavien polttoaineiden käyttö vähenisi. Metsähakkeen käyttö eri muodoissaan olisi kannattavaa ilman tukia, ja tuulivoimasta tulisi kilpailukykyistä.

Myös energiatehokkuuden parantaminen olisi entistä houkuttelevampaa. Tämä lisäisi vähähiilisen tuotannon edellytyksiä ja heikentäisi runsaasti kuormittavan tuotannon kannattavuutta. Saastuttaja maksaisi enemmän, ja veronmaksajan taakka kevenisi. Yhteiskunta hyötyisi päästöoikeuksien huutokauppatulojen kasvusta.

KULUVALLA päästökauppaudella on päästöoikeuksia käytettävissä yhteensä 9 938 miljoonaa tonnia. Näistä jää arviomme mukaan käyttämättä noin 280 miljoonaa tonnia. Jos lukuun lasketaan mukaan arvio yksiköistä, joita Euroopan maat ovat hankkineet toteuttamalla päästöjä vähentäviä hankkeita kehitysmaissa, päästöoikeuksien ylijäämä nousee yli 1 000 miljoonaa tonniin.

Tuleva päästökauppauskaan ei näillä näkymin korjaa tilannetta. Alustavien arvioidemme mukaan päästöoikeuksia on

jaettu liikaa suhteessa yritysten tarpeisiin. Jos taantumasta toivutaan hitaasti, tulevan kauppakauden ylijäämä voi olla jopa lähes 650 miljoonaa tonnia. Jos kehitysmaahankkeilla saadut oikeudet otetaan huomioon, ylijäämä voi nousta jopa lähelle 2 000:ta miljoonaa tonnia. Tämän lisäksi tulevat vielä uusille jäsenmaille varatut noin 1 400 miljoonan tonnin päästöoikeudet.

EU on hankalan tilanteen edessä. Päästökaton tulisi olla nykyistä merkittävästi tiukempi, jotta sen avulla pystyttäisiin ohjaamaan investointeja toivottuun suuntaan. Markkinoihin puuttuminen kesken kauppakauden ei kuitenkaan ole suotavaa.

Sen sijaan EU:ssa pohditaan parhaillaan, mitä pitäisi tehdä niille päästöoikeuksille, jotka on varattu uusille tulokkaille. Myös tulevan kauden huutokauppojen ajoitusta mietitään. Markkinaehtoinen vaihtoehto olisi ostaa huomattavia määriä päästöoikeuksia pois markkinoilta.

PÄÄSTÖKAUPAN korkeampi hintataso ei ratkaise kaikkia ilmastopolitiikan haasteita. Monilla päästökaupasektorin ulkopuolisilla aloilla, esimerkiksi liikenteessä ja maataloudessa, tarvitaan lisätoimia ja ohjausta päästöjen vähentämiseksi. On järkevää lisätä tukea myös vapaaehtoiseen ilmastotyöhön kunnissa sekä rahoittaa tutkimusta ja teknikan kehittämistä.

Päästöoikeuksien hinnannousu voi heikentää runsaasti päästöjä tuottavan teollisuuden kilpailukykyä suhteessa EU:n ulkopuolisiin maihin. Tähän haasteeseen EU vastaa jakamalla edelleen ilmaisia päästöoikeuksia näille teollisuudenaloille.

Ajan mittaan tukien avulla saavutettavat päästöjen vähennykset tulevat yhteiskunnalle kohtuuttoman kalliiksi. Päästökaupan avulla kustannukset voidaan kohdistaa saastuttavaan toimintaan, jolloin teollisuus joutuu tehostamaan prosessejaan.

EU:n tulee tiukentaa päästökattoa, lisätä päästöoikeuskaupan ohjaavuutta nostamalla hiilipäästöjen hintaa sekä laajentaa päästökaupaa alueellisesti ja yhdentää sitä muihin päästökauppajärjestelmiin. Neuvottelut yhteisestä päästökaupasta muun muassa Australian kanssa ovatkin jo meneillään.

Erillisiä tukia ei tarvita, kun päästökatto on riittävän tiukka ja päästöoikeuden hinta ohjaa yrityksiä.